

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Конотопський інститут Сумського державного університету
Кафедра менеджменту і підприємництва

ДИПЛОМНА РОБОТА БАКАЛАВРА

Управління інвестиційною безпекою України
(назва теми роботи)

Студента 4-го курсу гр. Мз-б1к
Напряом підготовки 030601 „МЕНЕДЖМЕНТ”

Попова Ярослава Вікторівича
(прізвище, ім'я, по батькові студента)

Науковий керівник:

к.е.н., Циганенко О.В.

(науковий ступінь, вчене звання, прізвище,
ініціали керівника)

Завідувач кафедри:

к.е.н., доц. Власенко Д.О.

(науковий ступінь, вчене звання, прізвище,
ініціали)

Конотоп 2020

РЕФЕРАТ

Структура та обсяг дипломної роботи. Робота складається зі вступу, 3 розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Загальний обсяг роботи становить 43 с., 8 таблиць, список використаної літератури із 26 джерел.

Метою роботи є дослідження управління інвестиційною безпекою України

Об'єктом дослідження є інвестиційна безпека України.

Предметом дослідження відносини, що виникають при управлінні інвестиційною безпекою.

Для досягнення мети необхідно вирішити ряд завдань:

- розкрити теоретичні-методологічні аспекти управління інвестиційною безпекою держави;
- провести аналіз основних показників розвитку країни;
- надати оцінку сучасного рівня інвестиційної безпеки держави;
- виявити сучасні загрози інвестиційної безпеки;
- запропонувати основні напрямки вдосконалення інвестиційної безпеки країни.

Методологічною основою роботи є загальнонаукові методи пізнання: опис, спостереження, порівняння, аналіз, синтез, моделювання та побудова гіпотез, збір і систематизація теоретичних даних, а також узагальнення отриманої інформації.

У першому розділі роботи визначено суть поняття інвестиційна безпека, фактори і критерії оцінки рівня інвестиційної безпеки держави.

У другому розділі проведено аналіз основних показників розвитку країни та надано оцінку сучасного рівня інвестиційної безпеки держави;

У третьому розділі роботи визначено недоліки в управлінні інвестиційною безпекою та окреслено шляхи вирішення.

Ключові слова: ДЕРЖАВА, ІНВЕСТИЦІЙНА БЕЗПЕКА, УПРАВЛІННЯ, ОЦІНКА, АНАЛІЗ.

ЗМІСТ

ВСТУП	4
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ УПРАВЛІННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЮ БЕЗПЕКОЮ ДЕРЖАВИ	7
1.1 Поняття і сутність інвестиційної безпеки	7
1.2 Фактори інвестиційної безпеки	10
1.3 Критерії оцінки рівня інвестиційної безпеки	13
РОЗДІЛ 2 АНАЛІЗ І ОЦІНКА РІВНЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ	17
2.1 Аналіз основних показників розвитку країни	17
2.2 Оцінка сучасного рівня інвестиційної безпеки держави	19
РОЗДІЛ 3 ПРОБЛЕМИ УПРАВЛІННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЮ БЕЗПЕКОЮ УКРАЇНИ ТА ШЛЯХИ ВИРІШЕННЯ	24
3.1 Сучасні загрози інвестиційної безпеки	24
3.2 Основні напрямки вдосконалення інвестиційної безпеки країни	31
ВИСНОВКИ	38
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	41

ВСТУП

В даний час, у зв'язку з актуальними зовнішньополітичними розбіжностями, економіка України перебуває в складній ситуації. Під загрозою економічна безпека, так як основною проблемою є залежність нашої економіки. В таких умовах, питання інвестиційної безпеки, яка є складовою частиною економічної безпеки, стає найбільш актуальним. Прогресивний розвиток вітчизняної економіки, забезпечення її сталого та динамічного зростання безпосередньо залежить від наявності великих інвестиційних вкладень в реальний сектор економіки. У ситуації, що сьогодні склалася таких традиційних джерел інвестицій як власні кошти підприємств, кошти державного бюджету, іноземні інвестиції недостатні. Тому слід розглядати заощадження населення як найбільш значуще і перспективне для України джерело економічного зростання, від якого залежить і інвестиційна активність.

Розглядаючи інвестування та фінансові інструменти країни, необхідно приймати до уваги, що основним джерелом капіталу є населення нашої країни. Зокрема, вони можуть безпосередньо інвестувати у вітчизняні цінні папери, як акції, корпоративні облігації, державні короткострокові облігації та облігації внутрішньої позики. Також можливий прояв інвестиційної активності на фінансовому ринку і в особі інституційних інвесторів, серед яких комерційні банки та інвестиційні фонди різної форми. За допомогою вкладень населення, фінансовий капітал накопичується, що дозволяє підтримувати початкову тенденцію інвестиційної активності в Україні на сучасному етапі розвитку національної економіки.

На сьогоднішній день, оцінки зростання внутрішніх інвестицій в Україні неоднозначна.

З одного боку, спостерігається її зростання, з іншого боку, в наявності є проблеми, які формують тенденцію зниження інвестиційної активності в окремих галузях економіки нашої країни.

Ефективний і стабільний розвиток держави в сучасних умовах неможливий без залучення в економіку інвестиційних ресурсів. На сьогоднішній день одним з ключових умов економічного зростання є приплив зовнішніх інвестицій в національну економіку, який можливий тільки при сприятливому інвестиційному кліматі. Цей клімат, в свою чергу забезпечується і підтримується за рахунок заходів економічної і, зокрема, інвестиційної безпеки. На даний момент економіка переживає кризу, що позначається у всіх сферах життя українців і, в першу чергу, на соціальній сфері, що в свою чергу викликає соціальну напруженість в суспільстві. Уряд усіма силами намагається подолати цю ситуацію, однак досить безуспішно і в допомогу державі в подоланні проблем покликані інвестиції. Інвестиції призначені для підняття та розвитку виробництва, збільшення його потужностей, технологічного рівня і ін.

Основне ж завдання інвестицій полягає в розв'язанні головної проблеми сучасної економіки, пов'язаної з необхідністю формування сприятливого інвестиційного клімату в країні. Проблема інвестицій в нашій країні актуальна, перш за все, тим, що на інвестиціях в Україні можна нажити величезні статки, але в той же час побоювання втратити вкладені кошти зупиняє інвесторів.

Інвестиції повинні аналізувати інвестиційну діяльність, розкрити потенціал кожного напрямку для вкладення капіталу і обґрунтовувати прийняття рішень при розробці та реалізації інвестиційних програм і проектів; вивчати процес формування портфельних інвестицій (підприємств, фірм, банків) і використання їх в інвестиційному процесі фінансування нерухомості.

Метою роботи є дослідження управління інвестиційною безпекою України

Об'єктом дослідження є інвестиційна безпека України.

Предметом дослідження відносини, що виникають при управлінні інвестиційною безпекою.

Для досягнення мети необхідно вирішити ряд завдань:

- розкрити теоретичні-методологічні аспекти управління інвестиційною безпекою держави;

- провести аналіз основних показників розвитку країни;
- надати оцінку сучасного рівня інвестиційної безпеки держави;
- виявити сучасні загрози інвестиційної безпеки;
- запропонувати основні напрямки вдосконалення інвестиційної безпеки країни.

Методологічною основою роботи є загальнонаукові методи пізнання: опис, спостереження, порівняння, аналіз, синтез, моделювання та побудова гіпотез, збір і систематизація теоретичних даних, а також узагальнення отриманої інформації.

У першому розділі роботи визначено суть поняття інвестиційна безпека, фактори і критерії оцінки рівня інвестиційної безпеки держави.

У другому розділі проведено аналіз основних показників розвитку країни та надано оцінку сучасного рівня інвестиційної безпеки держави;

У третьому розділі роботи визначено недоліки в управлінні інвестиційною безпекою та окреслено шляхи вирішення.

РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ УПРАВЛІННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЮ БЕЗПЕКОЮ ДЕРЖАВИ

1.1 Поняття і сутність інвестиційної безпеки

Згідно зі Стратегією національної безпеки України, успішну інтеграцію національної економіки в глобальний економічний простір і міжнародну систему поділу праці ускладнюють низькі темпи її перекладу на інноваційний шлях розвитку. У зв'язку з цим, інвестиційну активність в інноваційній сфері слід розглядати як передумову і обов'язкову умова радикальної модернізації економіки, без проведення якої неможливо подолати технологічне і технічне відставання і залежність економіки, її диспропорційність. Таким чином, можна стверджувати, що в даний час національна економічна безпека багато в чому залежить від рівня забезпеченості інвестиційної безпеки.

Незважаючи на важливість досліджуваної проблеми, в нормативних документах інвестиційна безпека не виділяється в самостійний вид економічної безпеки; в науковій літературі досліджуються окремі інвестиційні процеси, але немає належного теоретичного обґрунтування сутності інвестиційної безпеки і механізму її забезпечення.

Інвестиційна сфера - найважливіша складова економічної системи країни, що характеризує відносини між економічними суб'єктами з приводу реалізації інвестицій - всіх видів «майнових та інтелектуальних цінностей, що вкладаються в об'єкти підприємницької та інших видів діяльності з метою отримання в майбутньому економічної вигоди в матеріальній і нематеріальній формі».

Сукупність усіх практичних дій по вкладенню коштів у формування економічного потенціалу країни і її господарюючих суб'єктів є інвестиційна діяльність. Від визначення мети і обґрунтованості, результативності і ефективності інвестиційної діяльності залежить пропорційність національної

економіки та її стійкість - здатність сприймати впливу різних чинників-дестабілізаторів, адаптуватися і вдосконалюватися.

Тобто, інвестиційна безпека - це такий стан економічної системи, при якій забезпечується захист інвестиційних ресурсів, що сприяють економічно безпечному інноваційному оновленню та відтворенню основного та інтелектуального людського капіталу з орієнтацією на зростання результативності і ефективності виробництва, якості продукції, що випускається і рівня життя населення. Таке трактування інвестиційної безпеки пов'язане з розглядом фінансової безпеки в якості основи (ресурсного забезпечення) економічної безпеки країни і її структуруванням виходячи з характеру розподільного (первинного і вторинного розподілу) і перерозподільного (за допомогою фінансових інструментів) процесу в країні і контролю за ним.

Значну роль у функціонуванні та розвитку державної економіки грають інвестиції, структура і обсяг яких визначають рішення більшості соціально-економічних завдань, що сприяють економічному зростанню, підвищенню конкурентоспроможності держави.

Таким чином, інвестиційну безпеку можна трактувати як стан, при якому гарантовані умови захисту інвестиційних ресурсів, що спрямовуються в економіку.

Інвестиційна діяльність, як і будь-який вид діяльності, вимагає її відповідного регулювання. Саме регулювання інвестиційних процесів з боку держави в значній мірі сприяє формуванню та розвитку системи ефективного управління інвестиційною діяльністю. Уроки історії підтверджують вищесказане: подолання Великої депресії за допомогою заходів, запропонованих в «Новому курсі» Ф. Д. Рузвельтом, і наукові підходи Дж. М. Кейнса дозволили в значній мірі поліпшити інвестиційний клімат в США. Державне втручання в економіку дало позитивні результати. Сформувався перший в світі макроекономічний підхід до державного регулювання економічних процесів, в тому числі і в сфері інвестицій. Для цих цілей було

дуже багато зроблено саме в правовій площині; був прийнятий цілий ряд законів, що дозволили поліпшити інвестиційний клімат в країні.

Монопольне право держави на встановлення і підтримання належного правового режиму виступає платформою для розвитку інвестиційної діяльності. Здатність держави управляти інвестиційними процесами визначається наявністю великої кількості правових механізмів, що дозволяють реалізувати функції власника і регулятора. Реалізація цих функцій визначається наступними чинниками: політична стабільність в державі, ступінь розвитку економіки, орієнтація на вирішення соціальних завдань, компетентність державних органів влади в сфері інвестиційної політики і правове забезпечення інвестиційної діяльності. Слід визнати, що останній фактор має найбільшу вагу, він впливає на прийняття рішень інвесторами про організацію інвестиційної діяльності.

Важливе значення для розвитку інвестиційної діяльності в країні має чинне законодавство, що регулює питання іноземних інвестицій у вітчизняну економіку. В умовах економічного спаду, починаючи з 2014 р, в країні спостерігається економічна криза. Цьому сприяли скорочення обсягу інвестицій в економіку країни, вивезення капіталу з країни, а також податковий тягар на бізнес - цього цілком достатньо. Ключовими факторами, що визначають економічну кризу в Україні, є: недосконала система управління економікою, відстала структура економіки, надмірне захоплення приватизацією, фіскальна податкова політика, що не стимулює розвиток власного виробництва, економічне гноблення малого і середнього бізнесу, роздутий адміністративний апарат, високий рівень корупції.

Виходячи зі специфіки інвестиційної безпеки держави як неодмінної складової її фінансової безпеки, вона безпосередньо взаємопов'язана і взаємозумовлена з безпекою грошового обігу, податковою, митною, бюджетною, борговою, валютною, інфляційною безпекою держави, безпекою ринку банківських послуг, страхового і фондового ринків. Водночас, від рівня безпеки держави значною мірою залежить і ступінь досягнення таких

складових економічної безпеки держави, як енергетична, продовольча, інноваційна, технологічна, демографічна, зовнішньоекономічна, а також соціальна, екологічна і техногенна безпека, зниження/підвищення рівня тінізації національної економіки, непродуктивного відпливу капіталу за кордон. Крім того, з огляду на необхідність убезпечення інвесторів від несанкціонованого використання конфіденційних даних, що застосовуються при прийнятті управлінських рішень, вагоме місце в забезпеченні інвестиційної безпеки відіграє рівень інформаційної безпеки.

1.2 Фактори інвестиційної безпеки

Інвестиційна безпека є однією зі складових економічної безпеки і визначає способи і методи запобігання інвестиційних ризиків і формування сприятливого інвестиційного клімату. Вона також вирішує завдання, від яких залежать подолання територіального дисбалансу економічного розвитку суб'єктів країни і оновлення основного капіталу, що виступає базисом інвестування новацій і переходу до інноваційної економіки. Таким чином, фактори інвестиційної безпеки, формуючи передумови радикальної модернізації національної економіки, виходять на перший план у системі економічної безпеки країни, а також займають ключове місце у формуванні довготривалої інвестиційної політики. У спеціальній літературі відсутня єдність думок серед учених з питання про класифікацію чинників інвестиційної безпеки. Однак найпоширенішим є підхід поділу їх на позитивні фактори, що підвищують інвестиційну безпеку, і деструктивні чинники, що знижують рівень інвестиційної безпеки.

Інвестиційна безпека носить відносний характер, оскільки в умовах невизначеності і рухливості економічного середовища виявити і врахувати всі джерела загроз і нівелювати наслідки дії всіх дестабілізуючих чинників не можливо. З огляду на це, фактори інвестиційної безпеки пропонується розділити на дві групи - стабілізуючі і дестабілізуючі економічну безпеку в

інвестиційній сфері. Забезпечення заходів щодо посилення інвестиційної безпеки може відбуватися за наступними напрямками:

- забезпечення економіки достатньою кількістю інвестицій для підтримки її сталого розвитку;
- формування оптимальної галузевої і територіальної структури інвестицій;
- максимальне здійснення всіх реалізованих інвестиційних проектів на інноваційному рівні.

Крім того, можливе виділення таких пріоритетних напрямків розвитку інвестиційної безпеки країни як:

- залучення необхідного і достатнього обсягу інвестицій, їх ефективне використання в економіці;
- зростання кількості потенційних джерел інвестицій;
- формування умов, які активізують перетворення накопичень в інвестиції;
- доцільне використання бюджетних коштів шляхом реалізації системи цільових програм різного рівня.

Виділення інвестиційної безпеки як самостійного виду безпеки визначено декількома групами факторів - позитивні і деструктивні представлені в таблиці 1.1.

Таблиця 1.1 – Фактори інвестиційної безпеки

Фактори інвестиційної безпеки			
Позитивні		Деструктивні	
Інвестиційний потенціал	Інвестиційна привабливість	Інвестиційні ризики	Інвестиційні загрози

Розвиток позитивних і мінімізація впливу деструктивних чинників інвестиційної безпеки країни є необхідною умовою поступального розвитку не тільки інвестиційної складової, а й загальної економічної безпеки країни.

Говорячи про інвестиційну безпеку країни не можна не відзначити її основні рівні - державний, транснаціональний і корпоративний.

Розглянемо компоненти інвестиційної безпеки України, а саме:

1. Інтереси.

- збільшення прямих інвестицій;
- залучення іноземних інвесторів;
- ефективне використання інвестицій в сучасній економіці;
- стійкість інвестиційної безпеки.

2. Загрози.

- низька інвестиційна активність;
- недостатність законодавчої та правової бази інвестиційної діяльності;
- відсутність стимулів для впровадження інноваційних розробок із залученням інвестицій;

- неефективне використання інвестицій.

3. Індикатори.

- частка накопичених валових інвестицій у ВВП;
- співвідношення темпів приросту інвестицій і ВВП в галузях і регіонах;
- рівень оновлення та модернізації основного капіталу;
- відношення темпів зростання інвестицій до темпів зростання ВВП;
- частка прямих інвестицій;
- частка іноземних інвестицій.

4. Заходи.

- оцінка показників інвестиційної активності суб'єктів господарювання;
- складання об'єктів моніторингу інвестиційної безпеки;
- проведення індикативного аналізу по ситуації інвестиційної безпеки в цілому;
- узагальнення та аналіз результатів стану інвестиційної безпеки.

1.3 Критерії оцінки рівня інвестиційної безпеки

Існує набір певних показників та індикаторів, за допомогою яких можна точно визначити поточну інвестиційну безпека держави. На їх основі відбувається коригування довгострокових планів розвитку національної економіки.

Під показниками інвестиційної безпеки прийнято розуміти:

- вкладення в основний капітал, як складова частина ВВП;
- інвестиції в науку в процентному співвідношенні до ВВП;
- частка іноземних інвестицій в загальному обсязі вкладень.

Необхідно розуміти, що при бажанні можна виділити й інші, більш дрібні фактори, що впливають на сучасний рівень інвестиційної безпеки. Для отримання об'єктивної картини важливо розглядати всі перераховані вище показники в динаміці.

Під індикаторами інвестиційної безпеки прийнято розуміти фактичний стан засобів основного капіталу, в тому числі рівень його модернізації; рентабельність процесів інвестування, що здійснюються в країні; процентна частка валових інвестицій в обсязі ВВП; конкурентоспроможність економіки; існуюча динаміка інвестицій.

Ніхто не буде сперечатися з тим, що економічна безпека країни є наріжним каменем стабільного розвитку. Інвестиційна безпека є найважливішим аспектом її забезпечення.

Інвестиційна безпека - це здатність органів державної влади безпосередньо впливати на процеси інвестування, що відбуваються в державі, які визначають конкурентоспроможність і стійке зростання національної економічної системи. Загальноукраїнську інвестиційну безпеку також можна розглядати з іншого боку. Під нею можна розуміти незалежність від впливу іноземного капіталу, вкладеного в економіку держави зовнішніми інвесторами.

Розуміння стратегічної важливості інвестиційної безпеки присутній на вищому рівні державної влади. Зокрема, вона згадується в Указі Президента

України від від 26 травня 2015 року № 287/2015. Основою її формування стало рішення Ради національної безпеки і оборони України від 6 травня 2015 року «Про Стратегію національної безпеки України».

Даний акт чітко визначив базові напрямки інвестування, від яких безпосередньо залежить безпечне існування і подальший розвиток України. Відповідно до розглянутого указу основна увага має бути зосереджена на наступних напрямках:

- розвиток фундаментальної та прикладної науки;
- широке впровадження нових технологій і інновацій;
- модернізація і вдосконалення освітньої системи;
- подальший розвиток механізмів і інститутів спільного інвестування.

В даний час завдяки зусиллям відповідних міністерств і відомств проводяться заходи, спрямовані на посилення інвестиційної безпеки як на державному, так і на регіональному рівні.

До них можна віднести:

- 1) забезпечення економічної системи достатнім обсягом фінансових вкладень, що стимулюють її подальше зростання;
- 2) оптимізація галузевої і регіональної структури інвестування грошових коштів;
- 3) здійснення запланованих інвестиційних процесів на максимально ефективному рівні.

Розглянуте поняття безпосередньо впливає на інвестиційний клімат в країні. Чим вище рівень безпеки, тим охочіше інвестори вкладають кошти в різні галузі економіки. Перш ніж займатися посиленням інвестиційної безпеки країни необхідно мати можливість правильно оцінити її поточний стан. Для проведення такої оцінки попередньо потрібно зібрати певні статистичні дані для проведення повноцінного аналізу.

Оцінку прийнято проводити по наступних аспектах:

- фактичні показники інвестиційної активності господарюючих суб'єктів;

- загальна ефективність інвестиційних проектів, що реалізуються в економіці держави;

- існуюча структура вкладень в основний капітал.

Дані фактори впливають і на процес формування виробничої бази вітчизняної економіки. В даний час, в структурі імпорту з економічно розвинених країн переважає продукція машинобудівної галузі, причому за рахунок кредитів цих же розвинених країн, наданих для фінансування інвестиційних проектів або отримання іноземних інвестицій.

Оцінити рівень інвестиційної безпеки дозволять індикатори інвестиційних ризиків - граничні показники відображають вплив економічних факторів на інвестиційну безпеку. Індикатори інвестиційних ризиків повинні відповідати критеріям інвестиційної безпеки і визначати її параметри на різних рівнях:

- на макрорівні - для економіки в цілому;
- на мезорівні - в регіонах і галузях економіки;
- на мікрорівні - на підприємствах, в компаніях і корпораціях з урахуванням факторів інвестиційних ризиків.

Загальні показники, що характеризують схильність до інвестування (а саме: відношення валового заощадження до ВВП, відношення валового накопичення основного капіталу до валових заощаджень, відношення інвестицій в основний капітал до ВВП).

Для передбачення, аналізу та попередження інвестиційних ризиків необхідно враховувати дії різноманітних факторів, в тому числі інвестиційні та операційні витрати. В інвестиційній діяльності фактори ризиків піддаються додатковій мультиплікації, так як зберігається їх взаємозалежність з загальносистемними чинниками економічної діяльності на макро-, мікро- і мезорівнях. У таблиці 1.2 представлені основні індикатори інвестиційної безпеки з урахуванням факторів інвестиційних ризиків

Таблиця 1.2 – Основні індикатори інвестиційної безпеки з урахуванням факторів інвестиційних ризиків

Критерії	Індикатори	Фактори ризику
Динаміка і якість економічного зростання - перехід до інноваційної економіки	1) частка накопичення валових інвестицій у ВВП і ВРП 2) співвідношення темпів приросту інвестицій і ВВП в галузях і регіонах 3) рівень оновлення та модернізації основного капіталу	Макроекономічні
Стратегічні пріоритети економічного розвитку	1) Галузеві пріоритети інвестування наукоємного виробництва 2) регіональні пріоритети розміщення і інвестування господарюючих об'єктів і розвитку соціальної сфери 3) міжрегіональні і міжгалузеві пріоритети розвитку ринкових зв'язків	Мезоекономічні (Регіональні та галузеві)
Пріоритети зростання доходів (рентабельності) і ефективності виробництва	1) Окупність і рентабельність інвестиційних проектів з урахуванням дисконтування 2) внесок в приріст ВВП і в бюджетну ефективність 3) підвищення конкурентоспроможності	мікроекономічні

Практичне застосування розглянутих критеріїв дозволяє отримати достовірну оцінку інвестиційної безпеки держави, робити моніторинг її рівня, прогнозувати його зміни в майбутньому.

РОЗДІЛ 2 АНАЛІЗ І ОЦІНКА РІВНЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

2.1 Аналіз основних показників розвитку країни

В економічній науці залишається актуальною дискусія про сталий економічний розвиток, що диктується вимогами політичних і економічних реалій. Існують різні підходи до розкриття змісту даного поняття: загальний екосистемний, процесний. При всій відмінності цих підходів їм усім властиве уявлення про сталий економічний розвиток як про таку динаміку економіки, яка дозволяє країні нарощувати економічні показники незважаючи на несприятливі зовнішні і внутрішні впливи. Ґрунтуючись на роботах різних авторів, можна стверджувати, що сталий економічний розвиток є фактором забезпечення економічної безпеки країни. В умовах нестабільності цін на експортовані природні ресурси і курсу національної валюти в регіонах і в країні в цілому це завдання є актуальним.

Для комплексності оцінки стану інвестиційної безпеки України необхідно з'ясувати її внутрішні і зовнішні детермінанти. Насамперед, оцінці має підлягати залучення інвестицій у вітчизняну економіку.

Таблиця 2.1 – Частка валового нагромадження в ВВП України в 2015-2019 рр.

Показники	2015	2016	2017	2018	2019
ВВП у фактичних цінах, млн.грн	1 988 544	2 383 182	2 982 920	3558706	3974564
Приріст ВВП, % до попереднього року	26.3	20.4	25.2	19.3	11.7
Валове нагромадження, млн. грн.	303297	512830	618914	667953	500614
У %до ВВП	15.3	21.5	20.7	18.8	12.6

Наведені дані свідчать про наявність у 2015-2019 рр. можливостей для економічного розвитку. Зафіксований приріст ВВП, у 2015 р. зріс на 26,3%, 2016 р. – 20,4%, 2017 р. – 25,2 %, 2018р. – 19.3%, 2019р. – 11,7%.

Падіння зумовлено анексією Криму і проведенням АТО, а також погіршенням кон'юнктури світових товарних ринків і зниженням ділової активності в Україні. А відтак, зазначені можливості не були використані належним чином, що негативно позначилось і на рівні інвестиційної безпеки України.

Слід зазначити, що зростання цін торкнулося всіх секторів економіки, що підтверджується даними таблиці 2.2.

Таблиця 2.2 – Індекси цін в секторах економіки за 2015-2019 рр.

Показники	2015	2016	2017	2018	2019
індекс споживчих цін, %	143,3	112,4	113,7	109,8	104,1
індекс цін виробників, %	125,5	135,8	116,6	114,3	92,5
індекс цін реалізації сільськогосподарської продукції, %	166,0	107,6	111,8	104,4	86,6
Індекс промислового виробництва, %	98,4	103,1	97,1	95,3	91,7

Крім того, в 2014 р, рівень інфляції виріс майже в два рази. Негативна динаміка збереглася і в 2015 р. З урахуванням представленої економічної ситуації все гостріше стає необхідність досягнення сталого економічного розвитку, що сприяє посиленню економіки. Досягнення сталого розвитку передбачає прогрес ключових галузей сучасної економіки за рахунок розвитку реального сектора економіки, використання механізмів грошово-кредитної і фіскальної політики з метою підвищення інвестиційної активності і збільшення обсягів виробництва вітчизняної продукції, здатної конкурувати на міжнародному ринку, а також модернізації виробничого потенціалу країни.

Для залучення прямих іноземних капіталовкладень Україна пропонує великі інвестиційні проекти, серед яких: сільськогосподарський комплекс з рибною спеціалізацією, комплекс з переробки та зберігання зернових,

тваринницькі комплекси, технологічні лінії з неперервного розливу сталі в металургійній промисловості та багато інших.

Для поліпшення інвестиційної активності необхідно удосконалювати регіональну інвестиційну політику.

Таким чином, для залучення інвесторів в Україну доцільно формувати сприятливі умови, створюючи і розширюючи особливі економічні зони, які передбачають надання інвесторам додаткових пільг і преференцій, організовуючи міжнародні інвестиційні, економічні форуми та саміти. З боку держави також слід прийняти сучасну нормативно-правову базу, яка регулює механізм укладення спеціальних інвестиційних контрактів. Необхідно опрацювати доцільність створення регіональних програм і фондів розвитку, які підтримують господарські суб'єкти на умовах співфінансування з державного бюджету.

2.2 Оцінка сучасного рівня інвестиційної безпеки держави

Прямі іноземні інвестиції в економіку України за останні 10 років надходили досить нерівномірно [6;7]. Динаміка їх надходження за період 2009 - 2019 роки наведена в таблиці 2.3.

Таблиця 2.3 – Надходження прямих іноземних інвестицій в Україну

Роки	Прямі іноземні інвестиції, млн. дол. США	Показники динаміки (до попереднього року)		
		абсолютний приріст (зменшення), млн. дол. США	темп приросту (зменшення), %	індекс динаміки, %
2009	4816	-6097	-55,9	44,1
2010	6495	1679	34,9	134,9
2011	7207	712	11,0	111,0
2012	8401	1194	16,6	116,6
2013	4499	-3902	-46,4	53,6
2014	410	-4089	-90,9	9,1
2015	2961	2551	622,2	722,2
2016	3130	169	5,7	105,7
2017	2202	-928	-29,6	70,4
2018	2355	153	6,95	106,9
2019	3070	715	30,36	130,36

Дані таблиці 2.3 показують, що надходження прямих іноземних інвестицій в Україну за період з 2009 до 2019 року значно коливається та суттєво залежить від стану та зміни політичної й економічної ситуації в країні та світі. Найбільший обсяг надходжень іноземних інвестицій в Україну відбувся у 2012 році – 8401 млн. дол. США, що було в 16,6 рази або на 1194 млн. дол. США більше, ніж у 2011 році. Значне скорочення надходжень прямих іноземних інвестицій у 2009 році в значній мірі пояснюється світовою економічною кризою – обсяг надходжень зменшився в порівнянні з 2008 роком на 55,9 %, що становило 6097 млн. дол. США. У наступний період, з 2010 до 2012 року, спостерігається поступове зростання іноземних інвестицій, обсяг надходжень яких у 2012 році збільшився до 8041 млн. дол. США. Але вже в 2013 році політична нестабільність в Україні призвела до значного зменшення надходжень іноземних інвестицій, які склали у 2014 році всього 410 млн. дол. США, тобто всього 9,1 % від обсягу надходжень у 2013 році.

У 2015 і 2016 роках ситуація почала декілька покращуватись і обсяг іноземних інвестицій в економіку України становив відповідно 2961 і 3130 млн. дол. США, що, між тим, значно менше, ніж у 2012 році. Але не виправдання надій на стабілізацію політичної ситуації, боротьбу з корупцією, ефективність економічних реформ знов призвело до скорочення надходжень прямих іноземних інвестицій, обсяг яких в 2017 році порівняно з 2016 роком зменшився майже на 30 %. Збільшення надходжень у 2019 році, на 715 млн. дол. США або на 30,36%, продовжує свідчити про недовіру іноземних інвесторів до можливостей стабільного ведення бізнесу та поліпшення інвестиційного клімату в країні.

В таблиці 2.4 наведено перелік країн світу, які вкладають в економіку України найбільший обсяг інвестицій та частка інвестицій цих країн у загальному обсязі прямих іноземних інвестицій в Україні. [7].

Таблиця 2.4 – Структура прямих іноземних інвестицій в економіку України за країнами світу¹

Країни світу	Структура іноземних інвестицій на 1 січня, %		
	2013 рік	2016 рік	2019 рік
Австрія	4,8	3,6	3,1
Велика Британія	4,8	5,6	6,1
Італія	0,8	0,7	0,8
Кіпр	30,8	30,8	27,5
Нідерланди	16,4	19,0	22,0
Німеччина	8,7	5,2	5,2
Польща	1,7	2,1	1,8
Російська Федерація	6,0	1,3	3,3
Франція	2,9	4,0	2,0
Швейцарія	2,1	4,3	4,8
США	2,0	2,2	1,5
Інші країни світу	19,0	21,2	21,9
Усього	100,0	100,0	100,0

Як бачимо з таблиці 2.4 , за період з 2013 року до 2019 року в структурі прямих іноземних інвестицій в економіку України відбулися суттєві зміни. По-перше, слід відмітити, що найбільший обсяг інвестицій надходить від інвесторів Кіпру, частка яких у 2016 році порівняно з 2013 роком не змінилась і складала 30,8 %, а на початок 2019 року зменшилась на 3,3 відсоткових пунктів і склала 27,5 %.

Структура капітальних інвестицій в Україні за джерелами фінансування за період 2015 - 2019 роки наведена в таблиці 2.5.

Дані таблиці 2.5 показують, що за п'ять років в структурі капітальних інвестицій в Україні за джерелами фінансування відбулися суттєві зміни. Найбільшу суму капітальних вкладень становлять власні кошти підприємств та організацій, частка яких в загальному обсязі капітальних інвестицій в 2018 році зросла порівняно з попередніми роками і склала 71,3 %, а от 2019 році скоротилася до 68, 1%. Також необхідно відмітити такі сприятливі зміни, як збільшення частки капітальних інвестицій за рахунок коштів державного бюджету, частка яких в 2016 році становила 2,3 % загального обсягу, в 2017

¹ Прямі іноземні інвестиції в Україні. Державна служба статистики України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.insiders.com.ua/spravochnik/inostrannye-investitsii>

році вона збільшилась до 3,4 %, у 2018 році вже становила 4,0 %, а в 2019 ще збільшилась до 5%. Частка капітальних інвестицій за рахунок коштів місцевих бюджетів в 2017 році порівняно з 2016 роком зросла до 9,3 %, але в 2018 році декілька зменшилась і становила 8,7 % загальної суми інвестицій. У 2019 році ця частка збільшилась до 9,6%. Це свідчить про можливості місцевих органів влади більше коштів залучати в місцеві та регіональні проекти.

Таблиця 2.5 – Капітальні інвестиції за джерелами фінансування за 2015-2019 роки

	2015	2016	2017	2018	2019
У фактичних цінах, млн.грн					
Усього	251154,3	326163,7	412812,7	526341,8	584448,6
коштів державного бюджету	6114,5	7468,9	14324,6	21036,7	29536,7
коштів місцевих бюджетів	12423,2	23225,1	38175,9	45743,1	56047,5
власних коштів підприємств та організацій	169257,9	226398,9	288644,2	375309,1	397771,5
кредитів банків та інших позик	18299,5	23249,5	21826,9	35299,8	40983,1
коштів іноземних інвесторів	7834,8	9416,7	5667,1	1540,2	3541,4
коштів населення на будівництво житла	30283,2	29117,9	32288,1	33838,9	32666,4
інших джерел фінансування	6941,2	7286,7	11885,9	13574,0	23902,0
Відсотків до загального обсяг					
Усього		100,0	100,0	100,0	100,0
коштів державного бюджету	2,4	2,3	3,5	4,0	5,0
коштів місцевих бюджетів	5	7,1	9,2	8,7	9,6
власних коштів підприємств та організацій	67,4	69,4	69,9	71,3	68,1
кредитів банків та інших позик	7,3	7,1	5,3	6,7	7,0
коштів іноземних інвесторів	3,1	2,9	1,4	0,3	0,6
коштів населення на будівництво житла	12	8,9	7,8	6,4	5,6
інших джерел фінансування	2,8	2,3	2,9	2,6	4,1

У той же час зменшилась частка капітальних інвестицій за рахунок кредитів банків та інших позик, тобто банківська сфера не створює умов для можливостей кредитування інвестиційних проектів. Також зменшилась частка коштів населення на будівництво житла – з 8,9 % у 2016 році до 5,6 % у 2019

році, на що в свою чергу вплинули труднощі з тримання банківських кредитів. Дійсно негативними змінами в структурі капітальних вкладень є значне скорочення інвестицій за рахунок коштів іноземних інвесторів: якщо в 2015 році кошти іноземних інвесторів склали 3,1 % загального обсягу капітальних інвестицій, то в 2019 році всього 0,6 %. Це ще раз підтверджує висновки про те, що більшість іноземних інвесторів не ризикують вкладати кошти в економіку України.

Таким чином, на придбання або виготовлення власними силами для власного використання матеріальних і нематеріальних активів підприємства та організації вкладають, в першу чергу, власні кошти, не дуже розраховуючи на отримання кредитів та інші джерела фінансування.

У результаті проведеного дослідження динаміки та структури надходження прямих іноземних інвестицій в Україну та капітальних інвестицій виявлено, що основними причинами скорочення надходження інвестицій є загострення політичної ситуації, фінансова та економічна нестабільність, недосконалість законодавчої бази, яка не гарантує інвесторам юридичного захисту їхніх прав і капіталу, загальний несприятливий інвестиційний клімат. Аналіз динаміки надходження прямих іноземних інвестицій показав, що будь-яке загострення політичної ситуації викликає не тільки значне скорочення надходження інвестицій, а й відтік коштів із країни.

РОЗДІЛ 3 ПРОБЛЕМИ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ ТА НАПРЯМКИ ЇХ НЕЙТРАЛІЗАЦІЇ

3.1 Сучасні загрози інвестиційної безпеки

Спочатку розкриємо зміст основних внутрішніх загроз економічній безпеці України в інвестиційній сфері.

1) Зниження виробничого потенціалу України спостерігається в період з 2008 року. До основних причин можна віднести: високий знос основних фондів промислових підприємств, невисоку конкурентоспроможність вітчизняної продукції на світових ринках, зростання імпорту, зниження інвестицій у вітчизняну промисловість, а також вивезення капіталу за кордон. Класичним економічним методом подолання цього ризику є напрямок інвестицій в основний капітал і в основні засоби обробної, важкої промисловості. Без виробництва верстатів і поточних промислових ліній і устаткування для цих галузей неможливий зростання виробничого потенціалу.

2) Уповільнення зростання економіки є відмінною рисою економіки України в останні роки. Споживчий попит населення скорочується через падіння темпів зростання реальних доходів, скорочення зростання обсягів споживчого кредитування та інфляції. Ще однією причиною уповільнення зростання економіки є перехід держави на переважно пряме, ручне управління економікою, що прямо позначається на зниженні конкурентної і ділової активності підприємців і не сприяє стимулюванню самостійної підприємницької активності.

3) Структурна деформованість економіки України виражається в орієнтації економіки країни на видобуток корисних копалин. Як результат, спостерігається скорочення обсягів виробництва в галузях обробної промисловості в порівнянні з видобувними галузями. Ресурсна спрямованість національної економіки дозволяє отримувати високий дохід, не забезпечуючи при цьому стійке економічне зростання. Для диференціації доходів, можливо,

варто приділити більшу увагу експорту продукції сільського господарства. Якщо врахувати наявну велику кліматичну географію застосування сільськогосподарського виробництва, то масштабні інвестиції в цю галузь в цілому, завжди зможуть нівелювати деякі ризики, пов'язані несприятливими погодними умовами в окремих регіонах.

4) Майнова диференціація населення підриває соціальний світ і суспільну злагоду в державі. Світовим досвідом доведено, що якщо співвідношення в доходах 10% найбільш забезпечених і 10% найменш забезпечених груп перевищує відношення 1:10 (в найбільш розвинених європейських країнах воно коливається в співвідношенні 1: 6-8), то суспільство може вступити в зону соціальної нестабільності. У Україні, за офіційною статистикою, це співвідношення становить 1: 12-14. В окремих містах і регіонах це співвідношення ще вище. До негативних наслідків цього явища можна віднести: безробіття; посилення майнового розшарування населення на багатих і переважну масу бідних, які не впевнені у своєму майбутньому; збільшення частки бідних верств населення створює соціальну і кримінальну напруженість; з'являються затримки виплати заробітної плати, пенсій, допомог; відзначаються випадки зупинки підприємств. Кінцевим результатом цих тенденцій може бути нестабільна соціальна обстановка в країні.

5) Ослаблення науково-технічного та технологічного потенціалу країни викликано скороченням фінансування пріоритетних наукових і технічних досліджень і розробок, масовим виїздом з країни провідних вчених, розпадом сформованих наукових колективів, руйнуванням наукомістких галузей. Стійкість цієї тенденції відображає наявність попиту саме на наших вчених за кордоном, що говорить про їх теоретичну підготовку та про високу оцінку їх вміння мислити. З іншого боку, все перераховане вище призводить до посилення залежності країни в науковій сфері від розробок інших країн. Зміна економічної політики і реформування в області інвестиційної привабливості наукової сфери може позитивно позначитися на підвищенні нашого наукового потенціалу і підвищенні рівня економічної безпеки.

б) Посилення нерівномірності економічного розвитку регіонів призводить до розриву єдиного економічного простору, розриву зв'язків між суб'єктами, порушення економічних взаємовідносин центру з суб'єктами України, а також перешкоджає міжрегіональній інтеграції. Загрозу нерівномірності соціально-економічного розвитку регіонів обумовлюють такі чинники, як об'єктивно існуючі відмінності в рівні соціально-економічного розвитку регіонів, наявність кризових галузей в окремих регіонах, нерівномірність розподілу ресурсів, збільшення розриву в рівні виробництва національного доходу збільшення розриву в рівні виробництва національного доходу на душу населення між окремими суб'єктами України.

7) Під інфляційною загрозою на внутрішньому ринку розуміються основні фактори, що викликають непомірно високі темпи зростання цін. Негативним наслідком інфляції є дезорієнтація ресурсів і зниження економічної ефективності. В умовах наростаючої економічної нестабільності значення даного виду загрози буде зростати найближчим часом. З іншого боку, на зовнішньому ринку, інфляційне зростання, в разі плавного, а не галопуючого темпу, може зробити позитивний вплив на економіку країни. Наприклад, наша продукція може виявитися більш конкурентно-привабливою за ціною (при перерахунку на долар або євро) в порівнянні з її закордонними аналогами.

Інфляція і падіння курсу національної валюти можуть сприяти зростанню темпів зниження державного боргу при наявності певних державних резервів. При правильній економічній політиці, такими конкурентними перевагами можна вміло користуватися.

Перейдемо до розгляду основних зовнішніх загроз національній безпеці в інвестиційній сфері.

У вітчизняному експорті спостерігається перевага сировинних товарів. Інші товари не мають такої значної переваги в експорті. Спостерігається низька експортна конкурентоспроможність готової продукції більшості вітчизняних підприємств, що стикаються з дешевою продукцією світових транснаціональних корпорацій. Слабкий і експорт технічно складних виробів,

як правило, через невідповідність їх стандартам зарубіжних екологічних та інших наглядових органів.

Часто, при спробі поставки високотехнологічної продукції або при реалізації на її основі вартісного контракту, конкуренти вдаються до політичного шантажу і тиску на потенційних покупців, використовуючи практику «подвійних стандартів».

Ринкова економіка України тільки починає свій шлях по інтеграції у вже сформовану світову систему товарообігу. Як правило, всі ринки і сфери впливу вже поділені і мають усталені конкурентні зв'язки, в тому числі на умовах корпоративної змови. Однак світова економіка продовжує динамічно розвиватися, відкриваючи нові економічні ринки, сфери можливого впливу, створюючи нові економічні союзи і т.д. Важливо зуміти в загальносвітовому економічному русі знайти свої точки прикладання для можливого експорту та економічного впливу.

До внутрішніх причин відтоку капіталу з України відносяться: несприятливий внутрішній інвестиційний клімат, як для іноземних, так і для вітчизняних підприємців; низька ефективність внутрішнього інвестування; недосконалість валютного регулювання; недосконалість податкового регулювання і стимулювання. Значну частину грошової бази нашої країни формували іноземні джерела і їх догляд порушує сформовану в вітчизняній економіці схему грошового обороту.

Офшори надають серйозний вплив на економічну безпеку країни. Втрати доходів бюджетної системи внаслідок витоку капіталу оцінюються експертами в 1,5% від ВВП. У практиці спостерігається свідоме, регулярне і добре організоване переміщення капіталу за кордон з використанням нелегальних схем. Для держави рух капіталу через офшорні зони обертається недоотриманням до бюджету коштів у вигляді податків. Осіли в офшорі капітали вже не можуть бути використані як оборотні кошти і не створюють доданої вартості ні у вітчизняній банківській системі, ні в економіці. Виробництво не може гарантувати їх повернення навіть за схемою

реінвестування і не може будувати на їх основі планів по своєму зросту і розвитку.

Таким чином, ми розглянули основні внутрішні та зовнішні загрози економічній безпеці України в інвестиційній сфері.

До факторів-стабілізаторів відносять інвестиційний потенціал (об'єктивно наявну можливість реалізації інвестиційних цілей) і інвестиційну привабливість (сукупність факторів, що визначають приплив або відплив капіталів в країну), а до факторів-дестабілізаторів - інвестиційні ризики, пов'язані з знеціненням вкладеного капіталу, і інвестиційні загрози, які можна умовно розділити на дві групи - внутрішні і зовнішні. Зовнішні загрози, в основному, обумовлені актуальними зовнішньополітичними розбіжностями, які поставили під загрозу економічну безпеку країни.

В даний час головною загрозою безпеки в інвестиційній сфері є відтік капіталів приватних інвесторів (іноземних і вітчизняних). Так, за даними американської дослідницької організації Global Financial Integrity (GFI), незаконне виведення коштів з України становив в 2004-2013 рр. в середньому 104,98 млрд. дол. на рік.

Залучаючи іноземні інвестиції в економіку України, необхідно повністю виключити можливість впливу іноземного капіталу на прийняття економічних і політичних рішень, що забезпечують реалізацію національних інтересів, при цьому максимально «гармонізувати інтереси держави та іноземних інвесторів з урахуванням місця і ролі, відведених владою іноземного капіталу в економічних і соціальних планах розвитку. При цьому інвестиційна безпека не має на увазі перешкод або тотальних обмежень переливу іноземних капіталів з міжнародних ринків на вітчизняні, вона передбачає лише впорядкування цих процесів ». В цілому, забезпечення інвестиційної безпеки на всіх рівнях має стати пріоритетним напрямком діяльності держави в період модернізації економіки.

Незважаючи на деякі позитивні аспекти, які сприятимуть розвитку інвестиційного потенціалу регіонів, в умовах кризи динаміка зростання

інвестиційної безпеки України значно знизилася. Необхідно проаналізувати ризики навколишнього середовища і загрози інвестиційної безпеки України з тим, щоб обмежити їх вплив на національну економічну безпеку.

Класифікацію загроз інвестиційної безпеки можна провести відповідно з рівнем безпеки: державний, локальний рівень (регіональний) та рівень підприємства (таблиця 3.1).

Таблиця 3.1 - Класифікація загроз інвестиційної безпеки

Загроза інвестиційній безпеці	Рівень підприємства	Регіональний	Державний
Низька ефективність виробництва	Незадовільний стан основних фондів; низька мотивація персоналу до праці; Використання застарілих технологій і способів виробництва; Високий рівень виробничих витрат.	Низький рівень природно ресурсного, трудового, виробничого потенціалу регіону; низька інвестиційна активність внутрішніх інвесторів; Низький рівень інтеграції підприємств в регіоні, погано розвинені виробничі зв'язку.	Нерівномірний розвиток регіонів і галузей; відсутність державної підтримки для стимулювання зростання ефективності виробництва; низький рівень кластеризації в країні; зниження потоків іноземного капіталу
Зниження величини інвестицій для розвитку економіки	зниження чистого прибутку і нецільове використання амортизаційних накопичень; Зріст виробничих витрат; незадовільна структура балансу.	Моногалузева орієнтованість регіону; Низький рівень кластеризації; відсутність інноваційної активності в регіоні; Високий рівень дефіциту бюджету	Зниження конкурентоздатності на міжнародній арені; руйнування виробничих зв'язків і торгових відносин.
Низький рівень інноваційного потенціалу	Відсутність кваліфікованих кадрів для проведення відповідних досліджень; Високий рівень ризику, вартісне венчурне фінансування.	Відсутність міжгалузевої взаємодії; Низький рівень інтеграції.	Сировинна орієнтованість економіки; Високий рівень ризику країни; Низький рівень довіри між партнерами.

Виходячи з дослідженого комплексу загроз інвестиційної безпеки, можна зробити висновок, що фактори ризику на всіх рівнях взаємопов'язані і мають

великий вплив один на одного. Крім того, якщо подивитися індикатори економічної безпеки країни, то очевидно, що чинники інвестиційної безпеки також впливають на індикатори національної економічної безпеки.

Рівень безробіття залежить від розвитку малого і середнього бізнесу в регіоні, які надають робочі місця. Розвиток бізнесу, в свою чергу, залежить від наданих державою пільг і умов розвитку, а також використання технологій державно-приватного партнерства, механізмів інтеграції в державні програми розвитку і т.п. Рівень інфляції залежить від ефективності виробництва, маси грошей в країні і валютних курсів. Перший фактор залежить від рівня інтеграції, економії на витратах і створення механізмів спільного використання ресурсів. Фінансові фактори залежать від макроекономічного становища України на міжнародній арені.

Інвестиційна безпека в такій ситуації залежить від переходу до інноваційно-технологічного типу економіки і відхід від сировинної моделі.

Основною проблемою інвестиційної діяльності підприємств є економічна ситуація в країні, яка супроводжується девальвацією гривні, а це призводить до жорсткості грошово-кредитної політики. При цьому, рівень ставки НБУ є важливим індикатором для зростання внутрішніх інвестицій.

Чим вище ставка - тим нижче інвестиційна діяльність, і навпаки. З цієї причини, прискорення зростання інвестиційної активності Україні на сучасному етапі розвитку національної економіки необхідно очікувати з моментом пом'якшення монетарної, бюджетної та податкової політики. До того часу, економічне зростання в нашій країні буде обмеженим у порівнянні з іншими країнами, як Китай, Індія та інші.

Також, на сьогоднішній день, вітчизняна економіка зіткнулася з численними факторами, які формують ризик для її економічної безпеки і негативно впливають на зростання внутрішніх інвестицій:

- дисбаланс у світовій економіці;
- вичерпання експортно-сировинної моделі розвитку;

- відсутність не сировинних корпорацій серед глобальних лідерів світової економіки;

- значна частка тіньової економіки;

- девальваційні ризики для експортерів та імпортерів;

- інфляційний тиск на ринку споживачів.

Залучення інвестицій має бути на постійній основі, тому що для успішного розвитку і постійного зростання економіки нашої країни їй необхідні постійні джерела інвестицій, причому прямих, спрямованих в стратегічно важливі об'єкти. При вдосконаленні інвестиційного клімату всередині країни, вдасться зберегти свою інвестиційну безпеку і вийти на шлях сталого економічного зростання.

3.2 Основні напрямки вдосконалення інвестиційної безпеки країни

Інвестиційна безпека є найважливішим елементом національної економічної безпеки. У розвитку економіки залучення інвестицій виступає першочерговим стратегічним завданням, що грає роль каталізатора в забезпеченні умов для інноваційного розвитку країни, подолання кризових чинників, структурної перебудови економіки та досягнення інших цілей.

Досягнення стратегічних цілей розвитку країни неможливо без інвестиційних потоків. Інвестування змінюється і на сьогоднішній день, наприклад, дуже ефективним визнаний проектний підхід до інвестування. Він передбачає виділення грошових коштів не конкретній організації, а на реалізацію проекту, в якому можуть брати участь кілька різних компаній. Це пов'язано з високим рівнем розвитку мережевих організацій, які мають більш гнучку організаційну структуру і здатні швидко адаптуватися до змін умов навколишнього середовища.

Поява і розвиток організацій мережевого і кластерного типу є реакцією інституційного середовища економіки на розвиток нового типу технологічного устою економіки. Необхідно відзначити, що будь-яка економічна система

схильна до циклічного розвитку макроекономічних процесів. За спостереженнями провідних економістів глобальні кризи, що виникають у фінансовій, будівельній, валютній та інших сферах економіки різних країн, завжди були пов'язані з макроекономічними циклічними коливаннями. На думку І. Шумпетера причина виникнення циклів в економіці - перехід економічної системи на новий виток розвитку, пов'язаний з зміною продуктивних сил і виробничих відносин, який призводить до виникнення нового технологічного устрою економіки. В основі зміни технологічного устрою лежить найважливіший фактор (новітній винахід, інновація), який є поштовхом до розвитку виробництва на більш високому рівні. Так, наприклад, поділ праці в первіснообщинному суспільстві призвело до підвищення продуктивності праці і розвитку торговельних відносин між людьми. Перехід від ручної праці до машинної привів до розвитку промислового виробництва і т.п.

Сучасний етап розвитку економіки багато економістів характеризують як інформаційну економіку. Найважливішим ресурсом стає інформація, яка міститься в аналітичних даних, прихованих загрозах або можливості ринку або знаннях, якими володіють люди.

Саме люди створюють нові теорії, технології, інновації, які, в свою чергу, допомагають компаніям завойовувати ринки. В умовах глобальної конкуренції і необхідності забезпечення безперервного інноваційного процесу підприємствам вигідно об'єднуватися для пошуку спільного рішення проблем. Однак, жорсткі організаційні структури відходять на другий план через низьку мобільність, гнучкість і зайвих зобов'язань. Актуальними стають мережеві і кластерні структури, що дозволяють об'єднувати ресурси без юридичного об'єднання, створювати єдиний інноваційний простір і залучати інвестиції на основі проектного фінансування. Висока ефективність кластерних структур дозволяє вирішувати проблеми залучення інвестицій і розвитку економіки навіть в умовах кризи, що особливо важливо, тому що сучасна економічна ситуація характеризується як посткризовий період, хоча фактично це криза.

Основним мотивом інвестування коштів в економіку є отримання доступу до ресурсів і внутрішніх ринків країни за оцінками експертів.

Інвестиційна безпека в такій ситуації залежить від переходу до інноваційно-технологічного типу економіки і відхід від сировинної моделі.

Основні заходи підвищення інвестиційної безпеки:

- структурна перебудова економіки;
- підвищення рівня кластеризації регіонів, зростання інтенсивності взаємодій;
- необхідність оновлення основних виробничих фондів;
- використання інноваційного потенціалу країни, підвищення ефективності інноваційної діяльності;
- вдосконалення механізмів фінансування інвестиційних проектів;
- розвиток інфраструктури інвестиційних об'єктів;
- використання пільгового оподаткування та механізмів державної підтримки розвитку бізнесу.

Для забезпечення інвестиційної безпеки України як найважливішої частини економічної безпеки необхідно розробити нові критерії інвестиційної безпеки, обмежити загрози її порушення і розробити нові методи управління безпекою, що забезпечують незалежність країни і стійке зростання її економіки.

Прийmemo за основу ті терміни і поняття, які застосовувалися в діловому економічному середовищі. Наприклад, під інвестиційною привабливістю суб'єкта будемо розуміти певну кількість факторів, які відрізняють регіон від інших і характеризують його інвестиційний клімат, який, в свою чергу, є показником і визначається двома параметрами: інвестиційний потенціал і інвестиційний ризик.

Інвестиційний потенціал - параметр, що характеризує готовність суб'єкта до інвестиційних вливань і забезпечення гарантій всім учасникам ринку. В цей параметр включаються так звані приватні потенціали, серед яких ресурси і сировина, освітній і виробничий рівень, інфраструктурні показники,

особливості надання інституційних послуг, розвиток науки і техніки, прибутковість основних галузей економіки, обсяг податків та інше.

Інвестиційний ризик - параметр, що включає фінансові, економічні, соціальні, політичні, кримінальні та екологічні ризики.

З точки зору планування інвестицій другий параметр набуває особливого значення, так як він знижує індекс інвестиційної привабливості, а, значить, є предметом вивчення для визначення цілого комплексу заходів.

Вивчивши співвідношення попиту на інвестиції та їх пропозицію відзначається, що питання залучення і утримання будь-яких інвестицій (вітчизняних і зарубіжних) завжди буде актуальним. Так встановлено, що попит на інвестиції в десятки, сотні і навіть тисячі разів перевищує пропозицію. Це дозволяє практично однозначно стверджувати, що саме інвестиційний ризик, як аспект економічних відносин, потенційними інвесторами найбільш ретельно вивчається, розглядається і аналізується.

Очевидно, що поділ регіонів за ознакою інвестиційної привабливості враховується не тільки інвесторами (особливо приватними), але і регіональним органам влади для оцінки ефективності своєї діяльності. У свою чергу профільними відомствами це враховується в SWOT-аналізі при виявленні слабких сторін регіонів для більш обґрунтованих формулювань основних принципів розвитку регіональної економічної політики, а також при стимулюванні регіональних органів влади до більш енергійних дій щодо поліпшення інвестиційного клімату.

Дослідженням інвестиційних процесів займається величезна кількість економістів та аналітиків, а вивчивши результати досліджень, цілком очевидно, що є якийсь конфлікт інтересів між об'єктами інвестування та інвесторами. Якщо для перших інвестиції - це локомотив економіки, то при виборі об'єкта для здійснення інвестицій ґрунтується на розумінні можливості досягнення ними більш високого значення показника ефективності для своїх проектів.

Робота по залученню інвестицій є постійною, так як для успішного розвитку і постійного зростання економіки нашої країни їй необхідні постійні

джерела інвестицій, причому прямих, спрямованих в стратегічно важливі об'єкти. Інвестиції, у свою чергу сприяють зниженню ступеня диференціації між регіонами, що дає передумови до утворення більш однорідного економічного простору в державі.

Можна виділити наступні складові інвестиційної безпеки: відтворювальну, галузеву, інноваційну, якості життя та регіональну (територіальну).

Для забезпечення рівномірного розвитку територій застосовується інструментарій створення інкубаційних умов для бізнесу. З цією метою державними структурами ініціюється будівництво бізнес-інкубаторів, технопарків, надання пільгових умов оподаткування. Відбувається утворення вільних економічних зон, територій випереджаючого соціально-економічного розвитку, що дозволяють досягти швидкого зростання підприємств і істотно скоротити період окупності бізнесу.

Для мінімізації впливу загроз і посилення надійних позицій України необхідно приділити увагу таким процесам, як розвиток людського потенціалу на ринку праці, забезпечення інноваційного поступу, зміцнення зовнішньоекономічних позицій, зростання інвестицій в основний капітал і т.д. Вирішення зазначених завдань передбачає реалізувати наступний комплекс заходів і дій:

- 1) інтеграція національного фінансового ринку до світових платформ;
- 2) збільшення частки інноваційної продукції в промисловому секторі за рахунок автоматизації та роботизації виробництва;
- 3) необхідно встановити межі участі іноземного капіталу в структурі капіталу вітчизняних підприємств;
- 4) ввести обмеження на доступ іноземних інвестицій в особливо важливі та стратегічні галузі господарства економічної системи;
- 5) встановити заходи по відношенню до підприємств, які здійснюють обмежувальну ділову політику, що спотворює умови природної конкуренції;

б) розробити дієві системи контролю для залучення і використання іноземних запозичень.

З метою залучення заощаджень населення для інвестування економіки і забезпечення інвестиційної безпеки і економічної безпеки держави в цілому необхідно прийняття наступних заходів:

- відновлення довіри громадян до кредитно-банківської системи в рамках її оздоровлення та забезпечення довготривалого стабільного функціонування;

- прийняття закону про гарантування вкладів в банках і забезпечення реальних гарантій повернення заощаджень (в тому числі гарантій з боку держави);

- створення умов інвесторам для трансформації накопичених заощаджень в інвестиції;

- розвиток надійних, зрозумілих, які ефективно захищають інтереси інвесторів (населення) інструментів заощаджень, включаючи розвиток індексованих інструментів (в умовах стабільного доходу за гарантованими і індексованих внесках накопичення готівкової валюти може втратити сенс);

- більш широкий допуск на ринок з метою залучення заощаджень населення і встановлення економічних бар'єрів до «втечі капіталу» іноземних банків, що дозволить на законних підставах залучити валюту громадян для розвитку економіки;

- реформування систем державного пенсійного та соціального страхування;

- розвиток довгострокового страхування життя з метою залучення заощаджень населення для інвестування.

В даний час виділено такі основні пріоритетні напрямки інвестиційної безпеки країни:

- формування нової якості життя - комфортне соціальне середовище, включає розвиток медицини, всіх рівнів освіти, готельної справи, деіндустріалізація старих промислових районів, будівництво об'єктів житлового фонду;

- комфортний простір - будівництво та реконструкція електро-та тепломереж, автомобільних доріг, аеропортів, портів, оновлення парків різного виду транспорту, створення утилізують підприємств, проведення меліорації земель сільськогосподарського призначення;

- нова індустріалізація, модернізація та інновації - модернізація і створення нових високотехнологічних та інноваційних промислових виробництв в області машинобудування, авіабудування, металургії, суднобудування і судноремонту,

- целюлозно-паперової промисловості в рамках локально-обмежених полюсів зростання, реконструкція, створення і модернізація заводів глибокої переробки різних видів сировини.

Процес інвестування в національну економіку є базовим для її розвитку. Приплив інвестицій дозволяє розвивати всі сфери життєдіяльності суспільства. Звісно ж, що розвиток інвестиційної безпеки країни дозволить визначити оптимальне співвідношення такої кількості інвестицій, яка б забезпечувала сталий розвиток економіки при збереженні її незалежності від інвесторів.

Таким чином, проблема інвестиційної безпеки країни є дуже важливою. Для захисту нашої економіки необхідний комплекс заходів. По-перше, слід провести налаштування інструментів інвестиційної політики на розширене відтворення та посилення в ньому інноваційної складової. По-друге, необхідно поліпшення ділового та інвестиційного клімату, насамперед за такими напрямками, як інституційне середовище, захист прав власності, інфраструктурне забезпечення, проблеми взаємодії держави і бізнесу, зрілість фінансового ринку, зниження організаційних, інформаційних, регулятивних і технологічних бар'єрів.

ВИСНОВКИ

Інвестиційна безпека є найважливішим елементом національної економічної безпеки. У розвитку економіки залучення інвестицій виступає першочерговим стратегічним завданням, що грає роль каталізатора в забезпеченні умов для інноваційного розвитку країни, подолання кризових чинників, структурної перебудови економіки та досягнення інших цілей. Таким чином, інвестиційна безпека має чимало як широких, так і вузьких визначень. Так, інвестиційну безпеку можна трактувати - стан, при якому гарантовані умови захисту інвестиційних ресурсів, що спрямовуються в економіку.

Правові основи інвестиційної діяльності повинні включати систему бюджетних, кредитних та податкових механізмів і налагоджену державну систему управління інвестиційним процесом. Визначальним критерієм нормативно-правової бази є її здатність забезпечити інвестору стабільність його діяльності. Правова система повинна регулювати можливості для інвестування в конкретні галузі або сфери, а також регламентувати порядок використання вигідних в контексті інвестицій факторів виробництва в конкретній державі.

На сучасному етапі можна констатувати, що в Україні зусиллями органами влади створена нормативно-правова база, яка враховує всі сторони інвестиційної діяльності: конкурсне розміщення централізованих інвестиційних ресурсів, регулювання питань оподаткування інвестиційних проектів, регулювання лізингових операцій, регулювання іноземних інвестицій.

У країні державне регулювання інвестиційної діяльності будується на взаємопов'язаних правових підставах різного рівня ієрархії: державні нормативно-правові акти, регіональні нормативно-правові акти, муніципальні нормативно-правові акти і локальні правові акти окремих організацій.

Інвестиційна безпека носить відносний характер, оскільки в умовах невизначеності і рухливості економічного середовища виявити і врахувати всі джерела загроз і нівелювати наслідки дії всіх дестабілізуючих чинників не можливо. З огляду на це, фактори інвестиційної безпеки поділяють на дві групи

- стабілізуючі і дестабілізуючі економічну безпеку в інвестиційній сфері. Розвиток позитивних і мінімізацію впливу деструктивних чинників інвестиційної безпеки країни є не обхідною умовою поступального розвитку не тільки інвестиційної складової, а й загальної економічної безпеки країни. Говорячи про інвестиційну безпеку країни не можна не відзначити її основні рівні - державний, транснаціональний і корпоративний. Також, були визначені і розкриті компоненти інвестиційної безпеки країни, а саме: інтереси, загрози, індикатори, заходи.

Оцінити рівень інвестиційної безпеки дозволять індикатори інвестиційних ризиків - граничні показники відображають вплив економічних факторів на інвестиційну безпеку. Індикатори інвестиційних ризиків повинні відповідати критеріям інвестиційної безпеки і визначати її параметри на різних рівнях: на макрорівні (для економіки в цілому); на мезорівні (в регіонах і галузях економіки); на мікрорівні (на підприємствах, в компаніях і корпораціях з урахуванням факторів інвестиційних ризиків).

В даний час завдяки зусиллям відповідних міністерств і відомств проводяться заходи, спрямовані на посилення інвестиційної безпеки як на державному, так і на регіональному рівні. До них можна віднести: забезпечення економічної системи достатнім обсягом фінансових вкладень, що стимулюють її подальше зростання; оптимізація галузевої і регіональної структури інвестування грошових коштів; здійснення запланованих інвестиційних процесів на максимально ефективному рівні.

На підставі проведеного аналізу можна сформулювати наступні напрямки забезпечення інвестиційної безпеки:

- забезпечення відтворювальних процесів в економіці в цілому;
- оптимізація галузевої структури інвестицій;
- оптимізація територіальної структури інвестицій;
- забезпечення інноваційної складової інвестиційного процесу;
- створення передумов для підвищення якості життя населення.

Таким чином, розв'язання розглянутих проблем і дотримання рекомендацій по зміцненню інвестиційної безпеки дозволить забезпечити ефективний захист вітчизняної економіки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Андрушків І. Суть та значення інвестиційної та інноваційної безпеки як складових економічної безпеки / І. Андрушків[Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://sophus.at.ua/>
2. Анісімова О. М. Інвестиційна безпека підприємства в контексті економічної безпеки: сутність, зміст, оцінка і система управління / О. М. Анісімова, О. С. Картечева // Теоретичні і практичні аспекти економіки та інтелектуальної власності. – 2012. – Випуск 1. – Том 2. – С. 293-297.
3. Балацький Є. О. Оцінка інвестиційної безпеки регіонів України Є. О. Балацький, В. П. Гордієнко, І. М. Боярко // Глобальні та національні проблеми економіки. – 2015. – Випуск 5. – С.662-666.
4. Беззуб І. Іноземні інвестиції в українській економіці / І. Беззуб[Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.nbuviap.gov.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=2240
5. Валовий внутрішній продукт[Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2010-2016/vvp/vvp_kv/vvp_kv_u/arh_vvp_kv.html
6. Волос О. Р. Інвестиційна безпека України: загрози та напрями / О. Р. Волос // Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. Серія економічна. – 2014. – Вип.1. – С. 29-38.
7. Гордієнко В. П. Науково-методичні підходи до оцінки інвестиційної безпеки регіону / В. П. Гордієнко, І. М. Боярко // Інвестиції: практика та досвід. – 2013. – № 19. – С.11-15.
8. Данилюк Г. І. Інвестиційна складова економічної безпеки [Електронний ресурс] / Г. І. Данилюк. – Режим доступу: http://www.rusnauka.com/18_DSN_2011/Economics/4_88313.doc.htm
9. Дропа Я. Інвестиційна безпека та методика її оцінки / Я. Дропа, З. Романчук // Формування ринкової економіки в Україні. – 2012. – Вип.26 Част.2. – С. 345-351.

10. Економічна безпека України в умовах гібридної агресії. – К.: НІСД, 2017[Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.niss.gov.ua/articles/2540/>
11. Івашко О. А. Щодо питання інвестиційної безпеки / О. А. Івашко[Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.viem.edu.ua/konf_V4_1/art.php?id=0123
12. Караєва Н. В. Теоретико-методологічні основи дослідження інвестиційної безпеки в системі антикризового управління / Н. В. Караєва, А. О. Межевич // Проблеми системного підходу в економіці. – 2009. – Випуск 1 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.nbu.gov.ua/e-journals/PSPE/index.html>.
13. Кириленко В. І. Інвестиційна складова економічної безпеки / В. І. Кириленко. – К.: КНЕУ, 2005. – 232 с.
14. Коваль Л. П. Інвестиційна безпека як складова фінансової безпеки регіону / Л. П. Коваль // Економіка. Менеджмент. Бізнес. – 2014. – №2(10). – С.112-118.
15. Кузьменко О. В. Інвестиційний клімат та інвестиційна привабливість регіонів України / О. В. Кузьменко // Економічний нобелівський вісник. – 2015. – № 1. – С.46-54.
16. Мойсеєнко І. П. Державне регулювання інвестиційної діяльності як фактор інвестиційної безпеки / І. П. Мойсеєнко, І. Г. Бабець // Економічний вісник університету. – 2015. – Випуск № 26/1. – С.150-155.
17. Мороз М. О. Методологічні засади формування системи забезпечення інвестиційної безпеки держави / М. О. Мороз // Фінансовий простір. – 2017. – № 2. – С.40-52.
18. Сорос Дж. Алхимия финансов[Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.arminvest.net/wp-content/uploads/2016/06/soros_alhimia_fin.pdf.
19. Ставицький А. В. Розрахунок інвестиційної безпеки в Україні / А. В. Ставицький, О. О. Наумова // Науковий вісник Херсонського державного

університету. Серія «Економічні науки». – 2014. – Випуск 5. Частина 1. – С.275-279.

20. Указ Президента України від 26 травня 2015 року № 287/2015 «Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 6 травня 2015 року «Про Стратегію національної безпеки України»»[Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/287/2015>.

21. Ускова Т. В. О роли инвестиций в обеспечении устойчивого экономического роста / Т. В.Ускова // Экономические и социальные перемены: факты, тенденции, прогноз. – 2013. – № 6. – С.45-59.

22. Aliber R. Z. A Theory of Direct Investment // The International Corporation: A Symposium / Ed.by C. P. Kindleberger. – Cambridge, MA: MIT Press, 1970. – P. 17-34.

23. Azzimonti M., Sarte P.-D. G. Barriers to foreign direct investment under political instability / M. Azzimonti, P.-D.G. Sarte // Richmond Economic Quarterly. – 2007. - Vol. 93, № 3. – P.287–315.

24. Balding C. Sovereign Wealth Funds: The New Intersection of Money and Politics. – Oxford: Oxford University Press, 2012. – 208 p.

25. Global Value Chains: Investment and Trade for Development / World Investment Report 2013 // UNCTAD. – N. Y. ; Geneva : United Nations, 2013. – 236 p.

26. Jackson J. K. Foreign investment and national security: economic considerations. – W.: Congressional research service, 2013. – 24 p.